

Izvorni znanstveni rad
UDK 39.344 : 37.035.22 Kraševac (091)(497.5)
Primljeno: 2010-05-27

ŠKRINJARSTVO U IVANEČKOM KRAJU

Suzana Jagić, Ivanec

Sažetak

U radu je predstavljen istraživački projekt Drvena škrinja – zaboravljeno blago ivanečkog kraja, koji je od 2008. do 2010. godine provodila istraživačka sekcija učeničke zadruge OŠ Ivana Kukuljevića Sakcinskog u Ivancu. Istražen je izumrli tradicijski obrt izrade drvenih škrinja od tesanih dasaka. Škrinjarstvo je bio tipičan tradicijski obrt ivanečkoga kraja, posebice u selu Kraševac koje se može označiti škrinjarskim centrom Hrvatske, što je potvrđeno ovim istraživanjem. Vrijednost projekta prepoznala je Hrvatska lutrija i XXI. smotra učeničkih zadruga Republike Hrvatske. Temeljem rezultata istraživanja izrađen je školski suvenir ivanečke drvene škrinjice napunjene minijaturama miraznog blaga, te je s rezultatima istraživanja predstavljen na izložbi sačuvanih drvenih škrinja krajem travnja 2010. godine u prostorijama škole. Autorica smatra kako je posebna vrijednost ta što je istraživanje provodila učenička populacija, čime se čuva identitet, toliko značajan u suvremenom dobu.

Ključne riječi: škrinjarstvo, drvene škrinje od tesanih dasaka, projekt, OŠ Ivana Kukuljevića Sakcinskog, Ivanec, Kraševac, ivanečki kraj, suvenir ivanečka drvena škrinjica, mirazno blago, terensko istraživanje, tradicijski obrti, učenička zadruga

Uvod

Istraživačka sekcija *Tragom ivanečke baštine* koja djeluje u sklopu učeničke zadruge u OŠ Ivana Kukuljevića Sakcinskog u Ivancu priključila se istraživanjima tradicijskih obrta ivanečkog kraja koja se već niz godina provode u školi, posebice istraživanjima Povijesne skupine, a u suradnji sa stručnim institucijama poput Državnog arhiva Varaždin i Gradskog muzeja Varaždin. Projekt *Drvena škrinja – zaboravljeno blago ivanečkog kraja* pokrenut je 2008. godine s ciljem istraživanja tradicijskog obrta izrade drvenih škrinja od tesanih dasaka, koji je

u uvjetima stalno prisutnog siromaštva pojedincima donosio dodatni prihod te poboljšavao njihovu materijalnu podlogu. Krajem travnja 2010. godine školskoj i široj ivanečkoj javnosti predstavljeni su rezultati provedenih istraživanja putem izložbe u prostorijama škole. Tom je prigodom bilo izloženo 12 originalnih ivanečkih drvenih škrinja prikupljenih od učenika i djelatnika škole, a predstavljen je bio i školski suvenir drvene škrinjice napunjene minijaturama miraznoga blaga. Rezultati istraživanja uspješno su prezentirani i na XXI. smotri učeničkih zadruga Republike Hrvatske, održanoj u Puli od 26. do 29. listopada 2009. godine u kategoriji Učeničkih istraživačkih radova, gdje su rad predstavile i obranile učenice Mateja Šumiga i Laura Strupar. U ukupnom poretku istraživačkih radova ivanečka drvena škrinja osvojila je drugo mjesto dobivši pohvale za svoj rad kao i novčanu nagradu. Projekt je kao vrijedan prepoznat i u natječaju „Više od igre“ u organizaciji Hrvatske lutrije te je početkom srpnja 2009. godine dobio vrijednu donaciju. Ivanečka drvena škrinja bila je i tema za snimanje spota Studija Flowerz, Studija za audio i video produkciju iz Zagreba, za potrebe Hrvatske lutrije koji je dugo prikazivan na HRT-u tijekom emisija Hrvatske lutrije.

Budući da je stanovništvo ivanečkog kraja tijekom prošlosti živjelo od poljoprivrede, a zemlje je uvijek bilo premalo na raspolaganju, na zagorskim se gospodarstvima sve svodilo na prehranjivanje obitelji (što je često dolazilo u pitanje). Istovremeno, stupanj industrijalizacije i urbanizacije bio je vrlo nizak te se nije mogla osigurati zaposlenost rastućem stanovništvu ni na taj način. Regija s najgušćom naseljenošću u Hrvatskoj bilo je Hrvatsko zagorje, čiji je sastavni dio i ivanečki kraj. U međuratnom je razdoblju poljoprivredna gustoća¹ iznosila 200 (europski je prosjek iznosio 35 - 45, a hrvatski oko 100) stan/km.² U takvim nepovoljnim uvjetima života ljudi ivanečkog kraja nužno su se morali baviti tradicijskim ili kućnim obrtima kao što su lončarstvo, čipkarstvo, izrada predmeta od slame, drva i rogoza i slično. Bile su to dopunske djelatnosti koje su pojedinci, ali i čitavim selima, donosile dodatni prihod, a razvili su se kao izraz potrebe za nekim proizvodima u pojedinim selima i, tipično za naš zavičaj, iz potreba feudalnih vlastelinstava.³

Bitna je činjenica da izradu drvenih škrinja danas više nitko ne njeguje, točnije, s njezinom se izradom definitivno prestalo nakon Drugog svjetskog rata pa se danas doista može reći kako se radi o obrtu koji je potpuno nestao, za razliku od nekih drugih tradicijskih obrta ivanečkog kraja gdje postoje pojedinci koji još uvijek poznaju pojedine vještine te izrađuju tradicijske predmete poput lončar-

¹ Odnos poljoprivrednog stanovništva i obradive zemlje

² Leček, 2003. Seljačka obitelj u sjeverozapadnoj Hrvatskoj 1918. - 1941., Zagreb: 34.

³ Šprem Lovrić Branka, 1990. Lončarstvo kumrovečkog kraja, Spomen-park Kumrovec, Kumrovec: 3.

skih, košare, čipku i slično. Utoliko je veća bila i značajnost provedenog istraživanja jer se nastojala oživjeti izumrla tradicija izrade drvenih škrinja prilagođena potrebama suvremenog čovjeka koji u drvenoj škrinji više neće čuvati mlijeko ili skupljati u njoj mirazno blago, već će model ivanečke drvene škrinje prepoznati kao oznaku identiteta kraja kojem pripada - što je vrlo važno u uvjetima namećanja tuđih vrijednosti.

Zadaci koji su trebali biti ostvareni istraživanjem bili su sljedeći:

1. istražiti područja zastupljenosti izrade drvenih škrinja,
 2. utvrditi povijesno razdoblje kada su se drvene škrinje izrađivale,
 3. istražiti gospodarsko značenje tradicijskog obrta škrinjarstva – promatrati činjenicu u povijesnom kontekstu,
 4. istražiti puteve i način distribucije drvenih škrinja,
 5. detaljno opisati način izrade drvenih škrinja,
 6. opisati tipične načine ukrašavanja drvenih škrinja u ivanečkom kraju,
 7. izraditi nacrt za izradu modela drvene škrinje u umanjenom mjerilu,
 8. izraditi školski suvenir drvene škrinje prema elementima i motivima zavičajne baštine škrinjarstva,
 9. zainteresirati vanjske subjekte za projekt,
 10. rezultate rada javno prezentirati i objaviti putem brošure te prigodne izložbe otvorene za javnost u našoj školi,
 11. osnovati sekciju *Škrinjari* u sklopu učeničke zadruge Ivančica koja bi radila na sklapanju modela drvenih škrinja te njihovom opremanju, u što bi se uključila i zadružna sekcija *Pučkog tradicijskog veza*.
- Skoro svi zadatci tijekom protekle dvije godine uspješno su i ostvareni, a predstavljanjem istraživanja u znanstvenom časopisu također se pridonosi prezentaciji ivanečke tradicijske kulture.

Istraživanja ivanečke drvene škrinje od tesanih dasaka

Istraživanja izrade drvenih škrinja provedeno je ponajviše terenskim radom s kazivačima u naseljima Prigorec, Kraševac i Ivanec, a dijelom i radom na veoma malobrojnoj literaturi iz knjižnice Odsjeka za etnologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Izjave kazivača od posebne su vrijednosti jer se njihovi podatci mogu neposredno provjeriti kod još živućih izvora.

Za prikupljanje podataka od kazivača korištena su prethodno razrađena pitanja za provođenje intervjua, a ta su pitanja koristili i učenici škole koji su u svojim

Terensko istraživanje sekcije Tragom ivanečke baštine, Kraševac, 9. V. 2009.

obiteljima nastojali doći do podataka o škrinjarstvu. Sav materijal i istraživanja dokumentirani su i pohranjeni u elektronskom i fotozapisu, dok su pojedina terenska istraživanja zabilježena i pomoću videozapisa.

Izrada drvenih škrinja prakticirala se u nekoliko sela ivanečkog kraja, a najzastupljenija je bila u selu Kraševac, jednom od značajnijih centara škrinjarstva u Hrvatskoj, ali i šireg prostora bivše Jugoslavije. Škrinjarski centar Kraševac važan je i stoga jer se u tom naselju proizvodnja drvenih škrinja zadržala čak do 50-ih godina XX. stoljeća, što nije bio slučaj ni s jednim drugim škrinjarskim centrom. Taj je podatak pronađen u literaturi,⁴ a potvrdio ga je i u terenskom radu 9. svibnja 2009. godine kazivač iz Kraševca Vladimir Kraš (1941.).

U naselju Prigorec terenska su istraživanja obavljena 21. ožujka 2009. godine kod više kazivača: Ivana Severa (1951.), Mihaela Markovića (1980.) i Marije Kušteljega (1944.), dok je naselje Ivanec istraženo putem intervjua koje su proizvodili učenici, te ih ustupili na korištenje sekciji *Tragom ivanečke baštine* tijekom školske godine 2008./2009.

U dolini rijeke Bednje majstori škrinjari živjeli su u selima Lepoglavska Ves, u Bednji, u Lepoglavskoj Purgji, no najviše ih je bilo na ivanečkom području, točnije u selu Kraševac. U Kraševcu je, prema izjavama kazivača, škrinje izrađivalo nekoliko kuća što označava određenu specijalizaciju sela za određeni tradicijski obrt - u obitelji kazivača (V. K., Kraševac) izradom drvenih škrinja bavili su se njegov djed Ivan i djedov brat Stanko te sin djedovog brata.

U Kraševcu se proizvodnja drvenih škrinja zadržala duže nego na drugim područjima, naime, u literaturi je zabilježen podatak da je još 1947. godine škrinjar Ćiril Videc (Kraš) iz Kraševca⁵ izradio drvenu škrinju za žito za svoje

⁴ Domaćinović, Vlasta, 1977. Škrinje od tesanih dasaka u Jugoslaviji, Izdavačko grafičko poduzeće „Iskra“, Vinkovci

⁵ Sin djedovog brata našeg kazivača!

potrebe, a pri tome je koristio piljene daske. Autorica navodi kako je to najmlađa škrinja za koju zasad znamo.⁶ Kazivač (V. K., Kraševac) međutim, smatra da je taj podatak sasvim netočan jer je on u to vrijeme imao šest godina i vrlo dobro se sjeća kako je njegov djed u to doba još uvelike izrađivao drvene škrinje, čak sve do sredine 50-ih godina 20. stoljeća. Kraševac tako u vremenskom smislu predstavlja iznimku jer je na ostalim područjima – potvrđuju to i kazivači iz sela Prigorec – proizvodnja definitivno prestala završetkom Drugog svjetskog rata (oko 1945. godine).⁷

Do toga je vremena drvena škrinja bila sastavni dio seoskog kućnog inventara čija upotreba kao predmeta seže u srednjovjekovno razdoblje,⁸ iako su korišteni i puno stariji - što potvrđuje njezina rasprostranjenost većim dijelom Europe.⁹ Do sredine XX. stoljeća u svakoj seljačkoj kući kao kućni inventar uz *klup na vugel*, *žrvanj*, *zdelnjak*, lončarske predmete i drugo, obavezno se nalazila i drvena škrinja. Škrinje većih dimenzija služile su kao spremnice za žito i čuvale su se u otvorenom, ali natkrivenom *ganjku* kuće. Škrinje manjih dimenzija služile su kao spremište za robu i ostale tekstilne proizvode, a u kuću ih je najčešće donosila nevjesta kao svoj miraz;¹⁰ uobičajeno, nalazile su se u posebnoj prostoriji - *komori(ci)*.

Kazivačica Marija Kušteljega potvrđuje podatak da je svaka mlada žena u miraz najčešće donosila škrinju u kojoj se spremalo posteljno rublje, stolnjaci i ručnici ukrašeni ručnim vezom i neki odjevni predmeti. Mlada žena nešto boljeg materijalnog statusa u miraz je donosila i kravu, a to je bila velika vrijednost u uvjetima zagorskog siromaštva. Zemlja se nije davala u miraz sve do sredine 50-ih godina XX. stoljeća.¹¹

Radi jednostavnosti izrade seoskog kućnog inventara, pa tako i drvene škrinje, mogao ju je izraditi seljak koji je bio nešto vještiji u obradi drva, no neki su se seljaci vremenom usavršili u izradi i postali majstori škrinjari te su škrinje izrađivali ne samo za svoje vlastite potrebe i potrebe svojega sela već su ih prodavali i na većim udaljenostima od sela u kojem su živjeli.

⁶ Domaćinović, o. c.: 28-29.

⁷ Kazivači iz Prigorca navode da su u to vrijeme u selu postojali kolari, dakle ljudi koji su se bavili obradom drva, no drvene škrinje više nisu bili izrađivali jer je potreba za njima prestala.

⁸ Katalog izložbe Titov zavičaj. Etnografski prikaz materijalne kulture Hrvatskog zagorja i Slovenskog Posutlja, 1977. Etnografski muzej Zagreb, Slovenski etnografski muzej Ljubljana: 12.

⁹ Riječ *škrinja* latinskog je podrijetla te se proširila među narodima Europe koji su s Rimljanima i rimskom kulturom imali brojne doticaje. Domaćinović, o. c.: 25.

¹⁰ *Turski miras* je pokretna i nepokretna imovina koju žena od roditeljske kuće donosi u brak. Anić, Vladimir, Goldstein, Ivo, 2002. Rječnik stranih riječi, Goldstein, Slavko (ur.), Novi liber, Zagreb: 868.

¹¹ Jagetić, Daraboš J., Golubić I., 2007. Miraz. Svadbeni običaji ivanečkog kraja, Ivanečka škrinjica 3: 57-63.

Nadaleko poznati majstori škrinjari bili su Kraševčani. Kazivač iz Kraševca govorio je prema sjećanju, ili o onom što je čuo u selu te je posvjedočio da su se škrinje iz Kraševca prodavale na sajmovima od Kotoribe do Čakovca, u Varaždinu, Ivancu, Zlataru, Krapini, pa čak i u nekim mjestima Posavine. Kazivač (V. K., Kraševac) živo se sjeća trgovine drvenim škrinjama na ivanečkom sajmu svake srijede jer je u njoj i sam ponekad bio sudjelovao. Seljaci iz zagrebačke okolice do pred početak Drugog svjetskog rata nabavljali su škrinje na sajmu u Ivancu,¹² što također svjedoči o razvijenoj proizvodnji drvenih škrinja u ivanečkom kraju. Odlazak na sajmove ponekad je bio zajednički, no bilo je i pravog natjecanja u tome tko će izraditi ljepšu drvenu škrinju i tko će je na sajmu prije prodati, a o toj „nelojalnoj konkurenciji“ svjedoči i zgoda o, dan prije pripremljenim, sanjkama koje su trebale odvesti škrinje na prodaju, no sanjke su tijekom noći bile nestale kako se ne bi na vrijeme stiglo na sajam.¹³ Ovu je zgodu potvrdio i kazivač, budući da se radilo o njegovom djedu i djedovom bratu – *Prijevoz je v jarku, a brat je prodao škrinju* – V. K., Kraševac.

Kazivač iz Kraševca osim prodaje drvenih škrinja navodio je kao čestu i njihovu *mjenu*, odnosno zamjenu drvenih škrinja za žitarice kojih je u siromašnom ivanečkom kraju uvijek nedostajalo. Konje i kola na koja se stavilo više škrinja (3-4) dao je čovjek iz sela Jerovca – *Na placu su prodavali za novce, no kad se nije moglo prodati ovdje, išlo se na mjenu. Po dva dana su bili, dok to nisu zmenili. Spali su pri gazde koji je i smjestio konje u kolnici* – V. K., Kraševac. Zamjena drvene škrinje obavljala se najčešće za količinu žita kolika je u nju stala, ali ako je škrinja bila ukrašena, bila je i skuplja. *Mjena* je uvijek bila direktna, dakle, bez prekupaca.

Mjena je u ivanečkom kraju bila tipična i kod lončara iz Jerovca, Bedenca i Dubrovca. Time se ujedno dokazuje činjenica da je siromaštvo nužno upućivalo ivanečkog čovjeka na bavljenje dodatnim kućnim obrtima koji nisu donosili veliku zaradu, već su bili potrebni za preživljavanje mnogočlanih obitelji: *Poslije rata teško se živelo i svaki je dopunski rad puno značil. Nie bilo strojeva, sve se radilo ručno, bez gnojiva pa su i prihodi bili slabi. Malo se privredilo od poljoprivrede pa su zato išli i na mjenu, da se obitelj prehrani. To im je puno značilo i mi smo nigdar nie bili željni kruha* – V. K., Kraševac.

Poboljšavanjem uvjeta života nakon Drugog svjetskog rata te pojavom novog namještaja po uzoru na gradski, izrada drvenih škrinja zauvijek je prestala (*modernizirala su se vremena, bili su ormari, poslije frižideri...* - V. K., Kraševac).

Svi kazivači složili su se s činjenicom da su se drvene škrinje najbolje kvalitete izrađivale od drva bukve, a navodili su i drvo oraha i javora, ali u puno manjoj

¹² Domaćinović: 29.

¹³ Šoštarčić, C., 1977. Škrinje iz Kraševca, Ivanečki kalendar 77: 60.

mjeri. Majstor škrinjar dobro bukovo drvo za izradu drvene škrinje prepoznao je još u šumi – bilo je važno da ono *nema kverge*, a kora je morala biti bijele boje. Već u šumi škrinjar je napravio probu da vidi je li drvo bilo dobro za kalanje tako što je od korijena drveta odsjekao iver i prema tome kako se on kalao, utvrdio bi kvalitetu samog drveta.

Bukva je osim čvrstoće bila pogodna za izradu drvenih škrinja jer ne sadrži sastojak tanin (crne boje) i neke druge sastojke koji nisu poželjni stoga jer su se u škrinjama često čuvali prehrambeni proizvodi. Osim toga, drvo hrasta i jele premekano je za izradu takvih škrinja.

Bukva se trebala porušiti tijekom zime (*Dok je vegetacija, miezga, onda se ne sme jer u drieve ide mušica i červ* - I. S., Prigorec). Rušenje na Ivančici bilo je ručno, pomoću ručne pile i sjekire.¹⁴ Odjednom se porušilo 10-15 bukvi koje su se onda vukle pomoću krava i volova do *oberši*, odnosno dijela gdje počinje strmina s koje su ih puštali *po smicalke* i dalje kolima (najprije na dva, a zatim na četiri kotača) odvezli kući. Bukva se potom pilom *šnitata* na trupce (nekad je to učinjeno bilo već u šumi) i dalje se (*s*)*kalala* na cjepanice, najtanje *plonjke* (*kalanjke*), kako je ne bi trebalo puno obrađivati. Drvo se kalalo radijalnim načinom tako da se trupac sjekao na polovicu, zatim na četvrtinu, četvrtina opet na polovicu pa dobiveni isječak dalje na polovicu, zavisno od debljine debla i željene debljine daske. Obično je širina daske iznosila oko 30 cm, a njihova debljina oko pet centimetara.

Skalane plonjke zatim su se trebale sušiti, najbolje negdje u hladu, na vjetru, i to godinu dana i više. Cjepanice su se sušile složene *cik-cak tak da čez njih ide veter* - I. S., Prigorec.

Nakon sušenja drva slijedila je njegova obrada kod kuće. Daske su škrinjari *šrajbali* sjekirama dok nisu postigli željenu debljinu, a zatim se površina daske izravnavala, odnosno tesala pomoću alata zvanog *lučnica*. Kazivač I. S. iz Prigorca ispričao je zanimljivu priču o podrijetlu naziva *lučnica*; naime, radilo se o komadu drveta, otpadu od tesanja zvanom *luč* kojim su ljudi osvjetljavali putove kad su u zimsko doba uoči Božića išli na mise zornice. Kazivači su ustvrdili kako se daske obično nisu detaljno obrađivale već je površina često ostajala hrapava – za nešto finiju obradu drva, ako je ona bila potrebna, koristila se sprava *obručnjak*.

Posebnost drvenih škrinja ogledala se u načinu izrade, ali i u njihovoj konstrukciji. Škrinje su bile građene od tesanih dasaka, a njihovi pojedini dijelovi potom su se sastavljali bez ikakve pomoći ljepila, željeza, čavala, uklađanjem dasaka u *noge* i drvenim klinovima. Temelj konstrukcije škrinja čine noge koje

¹⁴ Kad je piljenje bukve bilo sporo pjevala se pjesma “Tamo daleko, daleko kraj mora..”, a kad je piljenje bilo brzo, pjesma “Još Hrvatska ni propala...” – V. K., Kraševac.

su bile načinjene od četiri stupca ili od deblje daske. U dvije unutrašnje *stranice* nogu načinjen je pod pravim kutom žlijeb te su se u žlijebove nogu škrinja ulagale daske stranice koje su sastavljane na jednak način. Svaka daska stranice u donjem dijelu se širila, a u gornjem je dijelu bila sužena. Čitavom dužinom donjeg dijela daske načinjen je žlijeb kojim se gornja daska nasađivala na gornji brid donje daske – *deske su se rezale na meru, bušilo se ručnim sverdlom, delale su se rupice za klinove, komadi su se pripasali i išlo se skup devati* - I. S., Prigorec.

Na najdonjoj dasci uzduž donjeg ruba pruža se žlijeb u koji se ulažu daske poda – *na nogama je žlijeb kom su se ulagale plonjke od mere* - I. S., Prigorec. Ovakva konstrukcija škrinja onemogućavala je svaki ulazak štetočina ili bilo kakvo gubljenje zrna žitarica.

Sve škrinje imale su nosač poklopca, a poklopac drvene škrinje bio je napravljen najčešće od tri ili pet dasaka te je izgledao poput krova kuće – *poklopac je uvijek bil kosi, u obliku krova* - I. S., Prigorec. Srednja daska bila je tesana tako da

Poklopac drvene škrinje, terensko istraživanje sekcije Tragom ivanečke baštine, Prigorec, 21. III. 2009.

Velika žitna drvena škrinja sa pregradama, terensko istraživanje sekcije Tragom ivanečke baštine, Kraševac, 9. V. 2009.

je izgledala kao slomljena, sredinom se protezao hrbat, a dvije stranice činile su kut koji nije uvijek bio jednak kutu koji su činile stranice poklopca. Zanimljivo je bilo riješeno pitanje zatvaranja i otvaranja poklopca tako da je najgornja ladica stražnje stranice završavala sa svake strane jednim klinom na koje su se nasađivale čeone daske poklopca i u kojima su u tu svrhu bile probušene rupe.

Škrinje velikih dimenzije koje su služile za spremanje žita (pšenice, kukuruza i raži) ponekad su se pregrađivale pregradama kako bi se u njih moglo spremati različite vrste žita. To su bile *žitne škrinje*. Škrinje srednje veličine nazivale su se

Srednja drvena škrinja za posteljinu i odjevne predmete ili flačna škrinja, istraživanje učenice Lucije Šambar, Ivanec, 20. IV. 2009.

Najmanja, mliječna škrinja, terensko istraživanje sekcije Tragom ivanečke baštine, Kraševac, 9. V. 2009.

flačne škrinje, a u njih se spremao tekstil, plahte i slično. Najmanje škrinje bile su *mliječne škrinjice* u kojima su se čuvali mliječni proizvodi.¹⁵

Ukrašavanje drvenih škrinja bilo je vrlo jednostavno, a najčešće se ukrašavao poklopac i prednja stranica. Ukrasi su se radili uglavnom *glijetvom* i čekićem, ponekad i ručnom pilicom kojima su se urezivale ravne horizontalne i vertikalne ili kose linije. Najljepše ukrašene bile su škrinje srednje veličine koje su služile za spremanje rublja, a davale su se bile najčešće u mirazne svrhe. Na njima su se kao ukrasi nalazili motivi srca, listova, cvjetova, križa, golubova, inicijali mladenke i slično.

Ukrašavanje poklopca drvene škrinje, terensko istraživanje sekcije Tragom ivanečke baštine, Prigorec, 21. III. 2009.

Drvena škrinja s ukrasima, istraživanje učenika Vanje Kušena, Ivanec, 2007.

¹⁵ Podjelu škrinja prema veličini dao je Vladimir Kraš, unuk škrinjara Ivana Kraša (1882-1955) iz Kraševca. Vidi: Krznar B., 2006. Razgovor s Vladimirom Krašem, *Ivanečka škrinjica* 2: 68.

Iako se na prvi pogled čini kako su sve promatrane škrinje bile vrlo slične ili čak iste, pozornijim promatranjem ustanovljeno je suprotno. Svaka je škrinja, zapravo, jedinstvena i dvije iste škrinje nemoguće je naći. Svaka je drvena škrinja lijepa na poseban način jer je rađena s ljubavlju majstora škrinjara u namjeri da ukrasi prostor ljudi koji su je naručili ili kupili na nekom sajmu.

Zaključak

Drvena škrinja – zaboravljeno blago ivanečkog kraja projekt je kojim se od posvemašnjeg zaborava nastojalo spasiti veliko blago ivanečkog kraja – tradiciju izrade drvenih škrinja od tesanih dasaka, tradiciju koja je doista na putu potpunog zaborava. Ljudi koji znaju nešto reći o škrinjarstvu sve je manje, a posljednji i općenito malobrojni zapisi o toj temi, kao što je vidljivo iz popisa literature, učinjeni su još 70-ih godina XX. stoljeća. Prema tome, ovaj je istraživački rad jedan od rijetkih zapisa o škrinjarstvu ivanečkoga kraja – vremenskoj i prostornoj zastupljenosti, mjestima i načinima distribucije, postupku izrade, konstrukcije, načinu ukrašavanja i namjeni drvenih škrinja.

Izrada drvenih škrinja od tesanih dasaka sve do kraja Drugog svjetskog rata u velikoj je mjeri bila zastupljena u ivanečkom kraju, ponajviše u naselju Kraševac gdje se ta proizvodnja i zadržala najduže, sve do 50-ih godina XX. stoljeća, što je upravo posebnost čak i u okvirima teritorija bivše države Jugoslavije i dokaz provedenog istraživanja.

Izrada, konstrukcija i način ukrašavanja drvene škrinje iz Kraševca pokazuje neke specifičnosti ponajviše u smislu jednostavnosti - daske stranica ulagale su se u stupove nogu bez čavala i ljepila, ukrašavanje najjednostavnijim motivima i slično.

Distribucija gotovih proizvoda čak i na veće udaljenosti te vrlo česta *mijena* proizvoda, daljnja su posebnost škrinjarstva ivanečkog kraja. *Mijena* za žitarice također ukazuje i na nužnost bavljenja kućnim obrtima u ivanečkom kraju kako bi se siromašnom seljaku osiguralo preživljavanje i prehranjivanje, često mnogočlane, obitelji. Poboljšavanjem uvjeta života nakon Drugog svjetskog rata prestalo se i s izradom drvenih škrinja, a istraživanje je provedeno i s namjerom da se ta tradicija ponovno oživi u suvremenim uvjetima - tako što će sekcije učeničke zadruge izraditi školski suvenir koji će opremiti i napuniti ga miraznim blagom.

Slična razmatranja i tehnički detaljniju analizu slavonskih drvenih škrinja – *kobilaša* – napravila je navođena Vlasta Domaćinović. Uspoređujući rezultate njezinih istraživanja škrinja s prostora bivše države Jugoslavije s ovim rezulta-

tima, zaključak je da je ivanečko područje doista nosilo neka posebna obilježja (ponekad netočno navođena u spomenute autorice).

Istraživanjem je stvorena i dobra podloga za daljnji rad učeničke zadruge Ivančica s ciljem izrade prepoznatljivog školskog suvenira – drvene ivanečke škrinjice. Izrada suvenira, odnosno sklapanje, sastavljanje, ukrašavanje i bojanje, izvodi sekcija *Škrinjara*. Najveća je vrijednost ovog istraživanja u tome što su aktivnosti provedene među školskom populacijom.

Izvori:

Razgovori s kazivačima:

Ivanec: Ana Friščić (1920.), Roza Gotal (1924.), Marija Prekrit (1933.), Anica Kušen (1936.), Agata Roginek (1938.), Milan Šoštarić (1938.), Štefanija Bolfek (1942.), Josip Jagić (1944.), Josip Siročić (1944.), Franjo Peček (1948.), Šambar Jelena (1960.), Sever Srečko (1964.)

Kraševac: Vladimir Kraš (1941.) kazivao o svom djedu škrinjaru Ivanu Krašu (1882.-1955.), djedovom bratu Stanku Krašu te njegovom sinu Ćirilu Krašu.

Prigorec: Marija Kušteljega (1944.), Ivan Sever (1951.), Mihael Marković (1980.)

Literatura:

Anić, Vladimir, Goldstein, Ivo, 2002. Rječnik stranih riječi, Goldstein Slavko (ur.), Novi liber, Zagreb

Domaćinović, Vlasta, 1977. Škrinje od tesanih dasaka u Jugoslaviji, Izdavačko grafičko poduzeće „Iskra“, Vinkovci

Jagetić Daraboš, J., Golubić, I., 2007. Miraz. Svadbeni običaji ivanečkog kraja, Ivanečka škrinjica 3

Katalog izložbe Titov zavičaj. Etnografski prikaz materijalne kulture Hrvatskog Zagorja i Slovenskog Posutlja, 1977. Etnografski muzej Zagreb, Slovenski etnografski muzej Ljubljana

Krznar, B., 2006. Razgovor s Vladimirom Krašem, Ivanečka škrinjica 2

Kunić, Ivanka, 2002., Tragom narodne baštine ivanečkog kraja, Kušen Eduard (ur.), Mini – print - logo d. o. o., Ivanec

Leček, Suzana, 2003. Seljačka obitelj u sjeverozapadnoj Hrvatskoj 1918. - 1941., Zagreb

Leksikon naselja Hrvatske I., 2004., Feldbauer Božidar (ur.), Mozaik knjiga, Zagreb

Šantalab, D., 2002. Škrinje – čuvari ruha i kruha, Hrvatski kajkavski kalendar

Šoštarić, C., 1977. Škrinje iz Kraševca, Ivanečki kalendar 77

Šprem Lovrić Branka, 1990. Lončarstvo kumrovečkog kraja, Spomen park Kumrovec, Kumrovec

Web stranice:

http://www.os-iksakcinskog-ivanec.skole.hr/?news_hk=1&news_id=42&mshow=290#mod_news (22. V. 2010.)

http://www.os-iksakcinskog-ivanec.skole.hr/?news_hk=1&news_id=52&mshow=290#mod_news (26. V. 2010.)

CHEST-MAKING IN THE IVANEČKI AREA

By Suzana Jagić, Ivanec

Summary

The paper presents the Drvena škrinja - zaboravljeno blago ivanečkog kraja project carried out from 2008 till 2010 by the school's cooperative research section of OŠ Ivana Kukuljevića Sakcinskog (Primary School Ivana Kukuljevića Sakcinskog) at Ivanec. The extinct traditional craft of making wooden chests from trimmed logs was researched. Chest-making had been the typical traditional craft of the Ivanec area, especially in the Kraševac village which had been labeled as the center of chest-making in Croatia, as proven by this research. The value of the project was recognized by Hrvatska lutrija (The Croatian Lottery) and at the XXIth Republic of Croatia school's cooperative review. A school souvenir was made on basis of research results: the Ivanec wooden chest filled with miniature dowry treasures and the research results were presented at the end of 2010 during the exhibition of preserved wooden chests in the school premises. The paper's author considers the project to be of special value because it had been carried out by the school's population, aimed at preserving one's identity - a very significant contemporary issue.

Key words: chest-making, wooden chests from trimmed boards project, OŠ Ivana Kukuljevića Sakcinskog, Ivanec, Kraševac, ivanečki kraj, the Ivanec wooden chest souvenir, dowry treasures, on-site research, traditional crafts, school's cooperative